

Stane Keber - Kogo o bitki na Jančah leta 1942

Letos 21. maja bomo kot največji občinski praznik praznovali 35. obletnico bojev II. grupe odredov na Jančah in Tujem grmu. Ta bitka, ki je bila velikega, celo prelomnega pomena za NOV pa tudi za naše kraje, je odjeknila leta 1942 kot klic k svobodi in hrabrosti ter izraz nepokorščine do tujcev, ki so hoteli naše ljudi in domovino vreči v odvisnost in sužnost.

Bitke na Jančah se spominja še dosti ljudi, tistih, ki so tedaj slišali za potek bitke in se pogovarjali o njej, kakor tudi tistih, ki so videli okupatorja, kako je po poteh prek Polja, Vevč, Zadvara in Sostrega dovažal okrepitve za boj proti partizanom, kasneje pa po isti poti odvažal svoje mrtve in uničeni material. Prav gotovo pa se bitke najboljše spominjajo borci, ki so v njej sodelovali. Eden teh je Stane Keber—Kogo, doma iz Zadvara, ki ga je predvojna revolucionarna dejavnost kot 24-letnega mladega junaka julija 1941 pripeljala v partizane — v Molniško četo, katere soustanovitelj je bil.

pred odhodom se je II. grupa po vojaško postrojila in komandanti bataljonov so raportirali komandantu Stanetu, politični komisar II. grupe odredov pa je borcem spodbudno spregovoril. V svojem govoru je povedal, kakšne naloge nas čakajo na Štajerskem, kakšno je politično stanje na tem terenu in tako dalje. To je bil bodrilen govor, a precej drugačen od tistega, kar je bilo kasneje na Štajerskem. Sicer pa — če nam bi takrat prikazal dejansko stanje na Štajerskem, bi se marsikdo že med potjo premislil iti tja.

Stane Keber-Kogo

Kakšno funkcijo, oziroma položaj ste imeli ob pohodu na Štajersko oziroma v bitki na Jančah?

— Od bitke na Blatnem klancu na Dolenjskem sem bil mitraljezec v četi Franca Zdešarja-Iskre v Šiškovem bataljonu.

Pohod na Štajersko ste pričeli s Police. Prek katerih krajev ste šli?

— Pohod smo res pričeli iz našega taborišča na Polici. Zvečer smo hodili po krajih, ki mi niso bili znani, čeprav so za današnje razmere zelo blizu. Vem, da smo prišli na cesto proti Litiji pri Trebeljevem in se nato pomikali dalje proti Jančam.

Kako ste bili pripravljene in opremljeni za pohod?

— Prav gotovo odlično. Pred odhodom smo bili pregledani tako zdravniško kot vojaško, tj. kako smo oblečeni in obuti, ali imamo dovolj orožja in municije ter druge opreme, potrebne na dolgem pohodu in na novem terenu. Oboroženi smo bili enotno, imeli smo veliko municije in 30 mitraljezov. Tudi v politično-moralnem pogledu smo bili dobro pripravljene. Neposredno

položaje in pripravljene smo bili na spopad. Jaz sem bil v Šiškovem bataljonu, ki je bil takrat razporejen nekako 200 metrov pod Ristovim bataljonom v rezervi. Dopoldne tega dne je že prišlo do manjših spopadov, ki so jih imele naše patrle in ogledniki. Ob takem spopadu je patrolja, ki jo je vodil Jože Ogrin-Tank, zadela na speče Nemce in jih pet pobila. Po tem spopadu je bilo tiho vse dopoldne, ko je pred Ristov bataljon — ne vedoč za partizane v koloni, prikorakala skupina nekako 30' mož. Šli so točno proti Robinovemu mitraljezu. Na razdalji petih metrov so borci udarili z vsem orožjem po Nemcih in jih vse do zadnjega pobili. Pri nemškem oficirju smo našli načrte, ki so označevale nemške zasede in moč nemške vojske. Iz teh načrtov smo tudi razbrali, da smo izdani in da sovražnik točno ve, koliko nas je.

Kako pa je kasneje potekala bitka?

— Nemci so sedaj vedeli, kje smo in koliko nas je. Bataljoni so se že bojevali. Glavnina napada je bila usmerjena na Ristov bataljon, ki pa ga je pogumno in z velikimi žrtvami na nemški strani uspešno odbijal. Napadi so se vrstili kar naprej. Nad našimi položaji so se na neki vzpetini pojavili Nemci in zapovedano nam je bilo, da to vzpetino zavzamemo. S pomočnikom sva se po njivi pognala proti njim. Tedaj sem bil ranjen v vrat in ramo, toda v razburjenosti sem še vedno streljal proti Nemcem. Takrat se je nedaleč od mene pojavila blinda in iz nje so skočili štirje Nemci. Moj pomočnik se je tega tako ustrašil, da mi je pobegnil po čistini nazaj v gozd in tudi ostal živ. Jaz pa sem po teh štirih Nemcih udaril z mitraljezom in vsi so padli za rob zemljišča. Ne vem, ali sem jih zadel ali ne, toda pojavil se ni nihče več in tudi blinda se je umaknila. Ležal sem za zaklonom in pred hrastičem, ki ni bil debelejši od 10 cm. Nемец — najbrž ostrostrelec, ki me je verjetno tudi ranil — je neprestano streljal name in prestrelil je hrastiček komaj nekaj centimetrov v stran od moje glave. Kmalu potem je s streljanjem prenehal. Kot so mi kasneje povedali soborci, so ga opazili, ko je po vrvi vlekel municijo na drevo. Tako so vedeli, kje je in ga skatili z drevesa.

In kako ste končali bitko?

— Po vsem tem sem bil zelo izčrpan in tudi rana me je ovirala. Po umiku blinde sem pograbil mitraljez za cev in ga vlekel za seboj do gozda in do bataljonskega prevezovališča. Bitka se je odvijala še naprej, saj so hoteli Nemci na vsak način zlomiti našo obrambo. Pri tem so se bataljoni bili resnično kot levi in niso odstopili niti za ped. Ves potek bitke in položaji naših sil so bili pod zelo dobro kontrolo komandanta Staneta in zelo hitro jih je lahko premeščal tja, kjer so bile najbolj potrebne. Naše zasede in patrle so presenečale sovražnika vsepovod, kjerkoli so se postavile ali čakale Nemce. Zato je bilo število mrtvih Nemcev, ki so se spopadli s temi zasedami in patrolami, zelo veliko.

Po tej bitki je komanda II. grupe odredov uvidela, da se ne bomo mogli prebiti čez Savo in ukazala je umik na izhodišče pohoda. Umik je bil zelo težak, saj smo imeli ranjence in tudi borci so bili do skrajnosti izčrpani. Dobro pa je bilo vsaj to, da so nas Italijani pustili na miru pri prehodu čez nemško-italijansko mejo.

Vračali smo se po dolini Panške reke, mimo Panc in Dol na Polico. Tu pa so borci polegali brez vsakega reda. Vsi so se želeli le odpočiti in naspati.

Po ponovni ureditvi so se bataljoni postrojili pred izvršnim odborom Osvobodilne fronte, pred tovarišem Leskovškom in komandantom Stanetom. Raportiral je Marok. Takrat nam je bila tudi izročena zastava. Z II. grupo odredov sem šel nato še na Muljavo, kjer sem doživel nekaj težkih trenutkov, saj sem bil od Italijanov celo obkoljen. Po muljavski bitki sem šel z ranjenci na Kočevsko.

Kaj lahko rečete za II. grupo odredov?

— Čim bolj ocenjujem partizanske enote med vojno, tem bolj sem prepričan, da je bila to ena najboljših enot. Njenih borcev ni družilo samo sovražstvo do sovražnika, temveč jih je združevalo tudi tovarštvo, brez katerega ne bi mogli nastopiti tako celovito. To je rodilo enoto, ki ji ni bil nihče kos. To se je kazalo tudi v tem, da so bili borci II. grupe odredov kasneje postavljeni na skoro vse vodilne položaje v partizanski armadi.

EDO SVETEK

Srečanje s pesnikom Matejem Borom

Proslava je bila končana. Vedeli smo, da je med poslušalci tudi naš pesnik Vladimir Pavšič-Bor. Marsikdo od nas ga ni prepoznal, saj smo ga doslej videli le po slikah iz šolskih knjig. Bili smo nemirni. Posedli smo se v krog in čakali. Tedaj je vstopil. Po običajnem pozdravu in predstavitvi se je začel naš pogovor.

Vživeli smo se v čas, ko sta s tovarišem Adolfom Jakhlom skupaj preživljala srednješolske dni. Prvikrat sta se srečala na celjski gimnaziji. Takrat je Vladimir Pavšič napisal dramo Mara, ki mu jo je popravil in pregledal Adolf Jakhel ter jo ugodno ocenil. Jakhel je bil njegov vzor. Vključil ga je v društvo, kateremu je sam predsedoval.

Po kratkem premolku se je Matej Bor spomnil časa, ko sta se srečala v Grosupeljski četi. To je bilo njuno drugo veliko srečanje, a prvič je videl Dolfa kot partizana z rdečo zvezdo na titovki. Po prihodu v tabor — se je spominjal

veliki udarec ga je zadel ob izgubi žene Nine. Z njo se je spoznal in poročil v partizanih. V nekem boju je bila ranjena. Nemci so jo odpeljali v Novo mesto in predali belogardistom, češ da jo bodo ti odpeljali v bolnišnico. Vendar so jo belogardisti v gozdu ubili. Po vojni so na željo njenih staršev grob prekopali. Ob srečanju z mrtvo Nino je nastala balada Srečanje.

Nastal je premor. Tih, smo nekaj minut strmeli vanj. Ker smo na proslavi deklamirali tudi njegove pesmi, smo bili radovedni, če mu je bilo naše recitiranje všeč. Nasmehnil se je in nas pohvalil. Obenem pa je povedal, kako so nastajale njegove pesmi. Vse so spletene po resničnih dogodkih.

Zopet smo obrnili pogovor na Adolfa Jakhla. Še enkrat je Matej Bor poudaril, kako neločljiva prijateljstva sta bila. Hčila sta skupaj na izlete, si zaupala vse težave in si razodeva vse skrivnosti. Zbirko Previharimo viharje je

Matej Bor — je prvič bral svoje pesmi slovenskim partizanom. Pod vtisom nočnega pohoda na Vrh je nastala Pavšičeva pesem Jutri gremo v napad. Zadnjikrat sta se z Jakhlom srečala prav na tem pohodu. Vladimir Pavšič se ga spominja kot veselga, a obenem resnega borca za svobodo. Znal je prepričati tovariše soborce, znal je v njih tudi ob najtežjih trenutkih ustvariti misel na svobodo.

S tihim glasom je Matej Bor povedal, da je bil Jakhel prvi najdražji, katerega je izgubil, zadetega od sovražnikov krogle in mu je njegova smrt pomenila kot izguba lastnega brata. Drugi

posvetil njemu. Prva izdaja te zbirke je izšla v vojnem času. Seveda se ni podpisal s pravim imenom in tudi ni smel napisati, komu je zbirka posvečena. Tako je nastal njegov psevdonim Matej Bor.

Vesel je bil našega srečanja. Dejal nam je, da bo vedno prijatelj naše šole, ker nosi ime po Adolfu Jakhlu. Obljubil nam je, da nas drugo leto zopet obišče in domenili smo se, da bomo posvetili literarni večer delom Adolfa Jakhla. Vednih obrazov in z novimi spoznanji smo se poslovili.

KSENIJA JENIČ
Zalog

Na Jančah negujemo revolucionarno preteklost

Ob letošnjih jubilejih vse praznike praznujemo še pose-

bej svečano. Na proslavi 24. aprila ob 27. aprilu, 1. maju,

40-letnici KPS in obletnicah tovariša Tita je pester program

Mladina ob spomeniku narodnemu heroju Jožetu Kovačiču na Vnajnarjih, kjer je 20. maja 1942 padel v boju z okupatorjem. (Foto: Alojz Možina)

pionirjev dopolnil tudi umetniški spored opernega pevca Ladka Korošca, igralca Marijana Benedičiča in harmonikarja Milana Stanteta. V okviru kulturne akcije smo že drugič poslušali priznane umetnike. Nastop Ladka Korošca je bil veliko doživetje. V pesmih Pa moje ženke glas, Pojdem na prejo in v ariji iz opere Seviljski brivec smo lahko občudovali njegov umetniški glas. Neki očanec je pripomnil: »Ta pa ima glas! Ta poje tudi za tiste, ki slabše slišimo!« Vsi zavzeti smo prislunili recitacijam Prešernovih in Zupančičevih pesmi ter Menartovemu Spomeniku brez podstavka, ki jih je z umetniško besedo predstavil Marjan Benedičič. Milan Stante je s harmoniko spremljal Ladka Korošca in nam je občuteno zaigral venec ruskih narodnih pesmi. Za zaključek nam je Ladko Korošec s filmi in z živo besedo posredoval svoja doživetja in vtise z Japonske in drugih dežel. Umetnikom smo se pristržno zahvalili in izrazili željo, da nas še obiščejo. Z zadovoljstvom ugotavljamo, da je Kulturna skupnost Ljubljane s svojim programom resnično umetnost povsem približala

občanom, kar v veliki meri pripomore h kultiviranju ljudi.

26. aprila smo se s pionirji udeležili pohoda po poteh tovarštva in spominov na Vnajnarje. Tam smo obiskali spomenik Jožeta Kovačiča, komandanta bataljona II. grupe odredov, ki je padel maja 1942 v znani bitki na Tujem grmu. Člana ZB Stane Pleško in Pavel Gale sta nam pripovedovala svoja doživetja iz NOB. Mladina z Janč je pripravila in prižgala kresove pred planinskim domom zvečer pred 27. aprilom in 1. majem. Ob letošnji 40-letnici ustanovitve KPS smo 7. maja s pionirji obiskali Čebine, kjer se je že pred desetletji začrtala nadaljnja usoda slovenskega naroda. Po strmi pešpoti iz Zagorja smo prišli do znamenite hiše Barličevih, kjer so nas prijazno sprejeli in nam pripovedovali o zgodovinskem dogodku.

10. maja so pionirji že 15. leto obujali spomine iz NOB s kurirčkovno pošto. Kurirčkovno torbo so sprejeli od pionirjev iz Dolskega na Jančah in jo po kurirskih stezah in mimo medvojnih javk ponесли do Rojčevih nad Volavljami. O nalogah ku-

rirjev in o bojih med vojno jim je pripovedoval nekdanji kurir in borec Avgust Pleško. V zvezi z obujanjem tradicij NOB povezujejo v šoli tudi program SLO, s katerim učencem vzgajamo zavzetost in odgovornost za ohranjanje pridobitev NOB, saj so Janče med vojno mnogo prispevale v narodnoosvobodilnem boju.

Vsi se pripravljamo na odkritje spomenika NOB na Jančah 28. maja. S pionirji obiskujemo vsa spomeniška obeležja, ki jih že vseskozi negujemo in krasimo. Predlagamo pa, naj bi bil v planinskem domu, ki nosi ime po II. grupi odredov, urejen muzejski prostor z vitrinami, v katerih bi bili v sliki in besedi prikazani boji legendarne II. grupe, ki je prav na Jančah doživela svojo veliko zmago. Šola bi lahko s pionirji pri tem mnogo prispevala, zlasti pri zbiranju gradiva med domačini. Z dokumentiranim gradivom bi predvsem mladino in mnoge turiste, ki obiskujejo Janče, seznanjali s težko in slavno potjo II. grupe odredov pa tudi z vso veličino našega narodnoosvobodilnega boja.

A. MOŽINA